

Asia: VN/1646/2020

Lausuntopyyntö sosiaaliturvakomitean välimietinnöstä

Lausunnonantajan lausunto

1. Sosiaaliturvalainsäädännön yhtenäistäminen (välimietinnön ehdotukset 1 ja 2)
1.1 Aiheuttavatko etuuksien erilaiset hakuajat ongelmia? Jos aiheuttavat, niin millaisia ja missä etuuksissa? Mitä mahdollisia vaikutuksia etuuksien hakuajojen yhtenäistämisellä voisi olla?

-

1.2 Aiheuttavatko etuuksien erilaiset tulo- ja palkkakäsitteet ongelmia? Jos aiheuttavat, niin millaisia ja missä tilanteissa? Mitä mahdollisia vaikutuksia tulo- ja palkkakäsitteiden yhtenäistämisellä voisi olla?

-

2. Toimeenpanon monimutkaisuus ja digitalisaation mahdollisuudet (välimietinnön ehdotukset 3 ja 4)
2.1 Mitä tulisi ottaa huomioon ehdotuksen 3 valmistelussa?

-

2.2 Mitä tulisi ottaa huomioon ehdotuksen 4 valmistelussa?

-

3. Työkykyyn ja työkyvyttömyyteen liittyvät etuudet (välimietinnön ehdotukset 5, 6 ja 7)
3.1 Onko eri etuuksia ja eläkkeitä koskevien lakien työkyvyttömyyden käsitteissä epätarkoituksenmukaisia eroja ja jos kyllä, niin millaisia?

-

3.2 Mitä muutoksia lainsäädäntöön (erityisesti etuus- ja palvelulainsäädäntö) tulisi tehdä, jotta lainsäädäntö tukisi työ- ja toimintakyvyn ylläpitämistä ja parantamista sekä olemassa olevan työkyvyn hyödyntämistä?

-

3.3 Komitea ehdottaa arvioitavaksi mahdollisuuksia liittää työkykyyn ja työkyvyttömyyteen liittyviin etuuksiin kannustimia ja veloitteita osallistua palvelutarpeen arviointiin ja yhdessä asiakkaan kanssa

sovittaviin palveluihin. Ehdotuksen mukaan palvelujen saatavuus ja saavutettavuus tulee huomioida. Mitä palveluja ehdotetun arvioinnin tulisi koskea?

-

4. Työttömyysturva, työllisyyden edistäminen ja osittainen työllistyminen (välimietinnön ehdotukset 8 ja 9)**4.1** Komitea ehdottaa, että työmarkkinatuen toimivuutta ja uudistamistarpeita selvitetään tilanteissa, joissa työmarkkinoille pääsy tai niille palaaminen on vaikeutunut. Mitä tilanteita ehdotetun selvityksen tulisi koskea?

-

5. Opiskelu ja osaamisen kehittäminen (välimietinnön ehdotukset 10, 11 ja 12)**5.1** Komitea ehdottaa, että etuusjärjestelmän tulee tukea ihmisten jatkuvaa oppimista ja edistää osallistumisen tasa-arvoa. Miten etuusjärjestelmää tulisi uudistaa, jotta se parantaisi osallistumisen tasa-arvoa ja tukisi jatkuvan oppimisen palvelujärjestelmän uudistamista?

-

5.2 Komitea katsoo, että koulutukseen hakeutumisen tulee olla ensisijaista vailla ammatillista tutkintoa oleville nuorille. Miten nuorten sosiaaliturvaa tulisi uudistaa, jotta etuus- ja palvelujärjestelmien monimutkaisuus ja niiden sisälle asetetut kannustimet eivät aiheuttaisi koulutuksen tai muiden palvelujen ulkopuolelle jäämistä tai jättäytymistä?

-

5.3 Komitea ehdottaa selvitettäväksi edellytyksiä käynnistää opintotukijärjestelmän kokonaisuudistus. Millainen opintotukijärjestelmän uudistus tukisi opiskeluajan toimeentuloa, sujuvaa opiskelua, tavoiteajassa valmistumista ja opiskelijan hyvinvoinnin ja jaksamisen kannalta mielekästä opintopolkua?

-

6. Lasten ja perheiden sosiaaliturva (välimietinnön ehdotukset 13, 14 ja 15)**6.1** Komitea ehdottaa työryhmän perustamista lapsilisän uudistamiseksi. Mitä lapsilisäjärjestelmän eri uudistusvaihtoehtojen valmistelussa ja arvioinnissa tulisi ottaa huomioon?

Lapsilisää tulee kehittää edelleen kaikille lapsiperheille kuuluvana universaalina etuutena. Lapsilisien ostovoima on jäänyt merkittävästi jälkeen, eikä niitä ole juurikaan korotettu viime vuosikymmeninä. Korotustarve on SOSTEn selvityksen mukaan huomattava (noin 50-70 prosenttia), jotta niissä päästäisiin esimerkiksi vuoden 1994 reaalitasolle. Myös kuluneen vuoden inflaatiokehitys on entisestään heikentänyt niiden ostovoimaa. Elinkustannusten nopea kasvu kasvattaa väistämättä lapsiperheköyhyyttä ja siihen tulee pikaisesti reagoida.

Lapsilisiin on tarpeellista tehdä indeksitarkistukset. Myös indeksisidonnaisuus on tarpeen palauttaa, sillä nykyinen inflaatiokehitys johtaa vääjäämättä lapsilisän reaaliarvon? leikkaantumiseen.

Lapsilisäjärjestelmän uudistamiseksi tulee laatia ohjelma erityisesti lapsilisien tason korottamiseksi. Ensimmäiseksi tulee korottaa alle 3-vuotiaiden lapsilisiä, sillä köyhyysriski on suurempi pienten lasten perheissä. Vauvaperheiden köyhyys on tutkitusti kaikkein vaurioittavinta ja se perusteele

erityisesti lapsilisän korottamisen aloittamista 0-3- vuotiaiden ikäryhmästä. ETKL pitää tärkeänä, että lapsilisää ei oteta tulona huomioon toimeentulotuessa, jotta sen vaikuttavuutta heikoimmassa asemassa oleviin lapsiperheisiin voidaan parantaa. Sosiaaliturvaetuksiin tulee tehdä indeksi- ja lapsikorotukset.

Lapsilisän sisaruskorotusta on hyvä selvittää tarkemmin, mutta samalla varmistaa, ettei useampi lapsisten perheiden ja ns. monikkoperheiden tilanne heikkene. Tätä voi olla tarpeen selvittää mikrosimuloinnilla tarkemmin. Lapsilisän ja sosiaaliturvan uudistamisessa kokonaisuudessa on tarpeen huomioida myös perhemallien muutos moninaisemmiksi, vuoroasumisen ja yhden vanhemman perheiden määrän lisääntyminen aikaan, jolloin lapsilisäjärjestelmää on kehitetty. Mahdollisuutta jakaa lapsilisän elatusvelvollisten kesken on hyvä selvittää tarkemmin jatkossa. Itä-lapsilisä 2.0 mallia on hyvä arvioida ja käyttää jatkotyöskentelyssä. Kannatamme työryhmän perustamista lapsilisän uudistamiseksi ja jatkossa myös lapsi- ja perhejärjestöt ja niiden asiantuntemus on järkevää ottaa mukaan kehittämiseen. Lapsilisän uudistamisessa johtotähtenä tulee olla lapsen edun ensisijaisuus ja lapsen oikeuksien toteutuminen.

Lapsilisän maksamista 17-vuotiaalle pidämme perusteltuna varsinkin laajennetun oppivelvollisuuden toteutumisen jälkeen. Lapsilisää tulee maksaa siihen saakka, kunnes lapsi täyttää 18vuotta.

6.2 Komitea ehdottaa lastenhoidon tukien järjestelmän uudistuksen käynnistämistä. Miten ja mistä lähtökohdista lastenhoidon tukien järjestelmää tulisi uudistaa?

Uudistamisen lähtökohtana tulee lapsen edun ensisijaisuus ja siinä tulee arvioida vaikutukset lapsiin ja lapsiperheisiin. Ehdotusta lapsen hoidon ja ansiotyön yhdistämisen mahdollistavan tukijärjestelmän uudistamisesta on hyvä selvittää tarkemmin. Etuus- ja palvelujärjestelmän tulisi mahdollistaa kaikkien vanhempien mahdollisuus osallistua työelämään ja huomioida perheiden monimuotoisuus sekä erilaiset elämäntilanteet. Kannatamme yhdessä muiden lapsi-perhejärjestöjen kanssa ansiosidonnaisen vanhempainpäivärahan keston pidentämistä pohjoismaisen malli (6+6+6) mukaisesti. Perhevapaiden korvaustaso on Suomessa edelleen alhainen sekä minimitasolla että ansiosidonnaisella tasolla.

6.3 Vanhemmalla on vastuu lapsensa elatuksesta. Mitä muutoksia sosiaaliturva- tai muuhun lainsäädäntöön tulisi tehdä, jotta se tukisi vanhempien elatuskykyä?

Elatusvastuuta ei huomioida riittävästi perusturvan piiriin kuuluvissa etuuksissa ja lääke- ja hoitokulujen maksukatoissa (mikä voi johtaa toimeentulotuen tarpeen kasvuun). Pitkäaikaissairaiden ja vammaisten lasten perheiden tilanteet suhteessa etuusjärjestelmään tulisi tunnistaa entistä paremmin. ETKL ehdottaa, että komitean jatkotyössä selvitettäisiin lapsiperhekohtaisen sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen ja lääkekustannusten maksukaton mahdollisuutta ja merkitystä pitkäaikaissairaiden ja vammaisten lasten perheiden tilanteessa. Tämä olisi perusteltua etenkin niissä tilanteissa, joissa perheessä on useita vammaisia tai pitkäaikaissairaita.

Nykyinen elatusapua ja elatustukea koskeva lainsäädäntö ei tunnista riittävällä tavalla yleistyvää vuoroasumista, ja lainsäädäntöä tulisi muuttaa vuoroasumista ja laajoja tapaamisoikeuksia paremmin tukevaksi ja huomioivaksi. Vuoroasuvien lasten tilanteen selvittelyssä on jo todettu, että

on tärkeää uudistaa erityisesti asumistukijärjestelmää siten, että vuoroasuminen helpottuisi myös pienituloisissa perheissä. Asumistukeen tulee tehdä vuoroasumista helpottavia muutoksia nopeasti, koska vuoroasuminen koskee erittäin suurta määrää lapsia.

Pertti Honkasen SOSTelle tekemän mikrosimulaatioon perustuvan selvityksen perusteella elatusvelvollisuus tulisi huomioida nykyistä paremmin. Tähän Honkanen esitti vaihtoehtoina mm. elatusvelvollisuuden huomioiminen asumistuessa tai perusosan korottamisen.

7. Asumismenot ja asumismenojen korvaaminen (välimietinnön ehdotus 16)7.1 Mitä tulisi ottaa huomioon ehdotuksen 16 edistämiseksi? Mikä asia tai mitkä asiat on tärkeintä selvittää?

Asumistukeen tulee tehdä vuoroasumista helpottavia muutoksia nopeasti, koska vuoroasuminen koskee erittäin suurta määrää lapsia.

8. Toimeentulotuki ja pitkäaikaisen toimeentulotukitarpeen vähentäminen (välimietinnön ehdotukset 17 ja 18)8.1 Mitä tulisi ottaa huomioon ehdotusten 17 ja 18 edistämiseksi?

-

8.2 Mitkä ovat keskeisimmät toimenpiteet, joilla pitkäaikaista toimeentulotuen tarvetta voidaan vähentää?

Kun tiedossa on, että pitkäaikaisen toimeentulotuen pääasiallisena syynä on ensisijaisten etuuksien liian alhainen taso, pitkäaikaista tarvetta voidaan vähentää perusetuuksien riittävän korkealla tasolla.

9. Etuus- ja palvelupolkujen toimivuus ja palvelujen tarjoaminen (välimietinnön ehdotukset 19, 20, 21, 22, 23, 24 ja 25)9.1 Miten työ- ja toimintakyvyn tukemista, seuranta ja arviointia sekä työ- ja toimintakykyä tukevia palveluja tulisi vahvistaa sosiaali- ja terveydenhuollossa?

-

9.2 Mitä tulisi ottaa huomioon valmisteltaessaA) monialaista asiakassuunnitelmaa ja sitä koskevaa lainsäädäntöä?B) työkyky- ja kuntoutuspalvelujen yhtenäistä tietopohjaa ja sitä koskevaa lainsäädäntöä?C) vastuutyöntekijä-mallia eniten tukea tarvitseville?

-

9.3 Mitä muuta tulisi ottaa huomioon alaluvun 5.10 ehdotusten edistämiseksi?

-

10. Sosiaaliturvajärjestelmän kannustin- ja byrokratialoukut (välimietinnön ehdotukset 26 ja 27)10.1 Mitä tulisi ottaa huomioon ehdotusten 26 ja 27 osalta?

-

11. Asumis- ja työperusteinen sosiaaliturva ja kansainvälinen liikkuvuus (välimietinnön ehdotukset 28, 29 ja 30)11.1 Mitä tulisi ottaa huomioon ehdotusten 28, 29 ja 30 edistämiseksi?

-

12. Syyperusteisten perusturvaetuuksien yhtenäistäminen ja yhdistäminen ansioturva huomioiden (komitean esitys seuraavalle hallitukselle)

12.1 Komitea esittää syyperusteisten perusturvaetuuksien yhtenäistämistä ja yhdistämistä ansioturva huomioiden aluvussa 6.1. Tarkoituksena on selkeyttää ja yksinkertaistaa vaiheittain etuusjärjestelmää ja sen toimeenpanoa sekä helpottaa siirtymistä etuudelta toiselle. Mitä hyötyjä ja haasteita perusturvaetuuksien yhtenäistämiseen ja yhdistämiseen voi liittyä?

Yhtenäistämisen ja yhdistämisen hyötynä on erilaisten myöntämisedellytysten ja määräytymisperusteiden selkiytyminen. Erilaisia etuuksia tarvitsevan kannalta elämäntilanteen ja etuudelta toiselle siirryttäessä riski tippua etuuden ulkopuolelle vähenee. Järjestelmän monimutkaisuus vähenee etuutta tarvitsevan kannalta. Yhtenäistäminen ja yhdistäminen vähentää todennäköisesti myös hallinnollista taakkaa. Haasteeksi ja riskiksi voi muodostua etuuksien liian alhainen taso tiukassa valtiontalouden tilanteessa.

12.2 Mihin suuntaan perusturvaetuuksien yhtenäistämistä tulisi kehittääA) etuuksien ehtojen osalta?B) toimeenpanon osalta?

-

13. Ehdotusten priorisointi13.1 Välimietinnössä on komitean 31 ehdotusta tuleville hallituksille. Mitä kolmea ehdotusta tulisi edistää ensimmäisenä ja miksi?

-

14. Julkisen talouden kestävyys14.1 Sosiaaliturvauudistuksessa tehtävät ratkaisut voivat joko vahvistaa tai heikentää julkista taloutta pitkällä aikavälillä. Komitea on linjannut, että uudistuksen tulee osaltaan varmistaa julkisen talouden kestävyys työllisyyttä ja väestön työ- ja toimintakykyä vahvistamalla. Tulisiko sosiaaliturvan uudistamisella tavoitella parannusta julkisen talouden kestävyteen pitkällä aikavälillä ja jos kyllä, niin miten?

-

15. Komitean linjaukset toisen kauden työlle15.1 Komitea on linjannut toisen kautensa työstä aluvussa 6.2. Mikä luetelluista kokonaisuuksista on tärkein ja miksi?

Sosiaaliturvakomitean on seuraavalla hallituskaudella tärkeää edistää yhden perusturvaetuuden konkretisointia. Etuudesta tulee tehdä sellainen, että sosiaaliturvajärjestelmää saadaan aidosti selkeytettyä ja joustavoitettua sekä sosiaaliturvan väliinpuotoamisia ja katkoksia etuuden maksussa vähennettyä. Yhden perusturvaetuuden tulee huomioida perhetilanteiden monimuotoisuus ja vastuut lapsen elatuksesta. Yhden perusturvaetuuden myötä siirtymät eri elämäntilanteiden välillä tulee tehdä sujuviksi, nyt siirtymissä on pahimmillaan tulottomuuden riski. Ensimmäisenä askeleena etuuksien yhdenmukaistamisessa tulisi helpottaa etuuksien hakemista. Käyttöön tulisi ottaa veroehdotuksen kaltainen etuusehdotus, jossa viranomaisen kertoo asiakkaalle kaikki ne etuudet, joihin hän on oikeutettu. Useiden eri hakemusten sijaan hän saisi yhden hakemuksen perusteella tiedon kaikista hänelle kuuluvista etuuksista Kelan sekä muiden viranomaisten tietojen perusteella. Tärkeää olisi samalla vahvistaa tukea tarvitsevien ohjausta hänen tilanteensa kannalta tarpeenmukaisten palvelujen piiriin.

Toisena tärkeänä kokonaisuutena on etuuksien ja tukien yksilökohtaisuus ja perhe- ja kotitalouskohtaisuus, huomioiden perhesuhteet, elatusvastuukysymykset, lapsen oikeudet ja sukupuolten tasa-arvo -kokonaisuus, koska lapsen edun toteutumisen kannalta näihin kokonaisuuksiin liittyy paljon erilaisia määrittelyjä ja ne tuottavat monimuotoisissa perheissä elävien lasten oikeuksien toteutumisen kannalta ongelmia tällä hetkellä.

15.2 Mihin suuntaan lueteltuja kokonaisuuksia tulisi kehittää?

-

16. Mitä muuta haluat todeta sosiaaliturvauudistuksesta?

Kokonaisuuteen kannan ottaminen monelta osin on vaikeaa, koska komitea ei ole ottanut kantaa etuuksien tasoihin vielä. Monessa mielessä nykytilanteen ongelmallisin asia on juuri se, että perusturvan taso on riittämätön. Välimietintö sisältää erittäin monia selvityksiä. Tärkeää on, että jatkotyössä jatketaan konkreettisten ratkaisujen työstämistä ja arvioidaan myös erilaisten vaihtoehtojen kustannusvaikutuksia, koska ilman resurssien suuntaamista perusturvan tason parantamiseen, parannuksia ei voida saada aikaan. Perusturva ja etuudet on syytä nähdä investointina, joka auttaa ihmisiä rakentamaan elämäänsä ja pärjäämistään.

Siltaniemi Aki
Ensi- ja turvakotien liitto ry